

Управління освіти, молоді та спорту
Миргородського міської ради
Миргородський навчально-виховний комплекс «Гелікон»
(дошкільний навчальний заклад-загальноосвітній навчальний заклад)

Яненко М.М
вчитель початкових класів

Методика «Філософія для дітей»
Мій досвід впровадження

Миргород
2022

Посібник розкриває методичні підходи щодо впровадження технології «Філософія для дітей» у школі; матеріали практичної частини стимулюють до розмірковувань, подальшого самостійного пошуку істини, навчають застосовувати на практиці закони пізнання. Філософування вчить дітей бачити проблеми, ставити запитання, висувати гіпотези та оцінювати альтернативи, робити свідомий вибір, приймати самостійні рішення.

Результатом впровадження методики «Філософія для дітей» є виховання особистості, яка критично і творчо мислить, ефективно взаємодіє з іншими. Ці навички є наскрізними для компетентнісного підходу в НУШ.

Систематизований у посібнику досвід стане у нагоді не лише освітянам, а й батькам; наприклад, вправи на розвиток креативності, прийоми роботи з текстом, які можна використовувати разом з дітьми.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. НАВЧАННЯ МИСЛЕННЮ	6
1.1. Критичне мислення – наскрізна навичка НУШ.....	6
1.2. Р4С – сучасна методика навчання філософуванню.....	8
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ РЕФЛЕКСИВНОГО МИСЛЕННЯ	13
2.1. Майстер-клас для вчителів початкових класів: «Навчання філософуванню».....	13
2.2. Ігри та вправи на розвиток мислення.....	20
2.3. Приклади використання методики на уроках у початковій школі	22
2.4. Виховні години з використанням Р4С	37
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

ВСТУП

Як навчати цікаво? Як запалити і підтримати вогник дитячої допитливості? Відповіді шукаю на практиці. Створюючи сучасний урок, застосовую інноваційні технології навчання, переносу надбання й двадцятирічний досвід роботи у системі розвивального навчання, з його проблемними уроками й пошуково-дослідницькою діяльністю. Мистецтву запитувати, вести діалог вчить «Філософія для дітей», якою я цікавлюся з 2014 року (є учасником спеціальної дослідницької групи ПОППО з теми «Філософія в школі»). Методика Р4С, «сократівський діалог» – це ефективні інструменти для розвитку особистості «з мисленням вищого порядку». Воно має бути критичним, креативним і піклувальним. Останнє передбачає, що людина враховує інтереси інших. У філософа Метью Ліпмана є вираз: «Людина, яка вміє відповідально мислити, починає відповідально діяти». Вміння, що набувають мої учні, є наскрізними для усіх ключових компетентностей НУШ. Це основа для успішної самореалізації кожного учня як особистості, громадянина і фахівця.

Основними навичками та вміннями, що формуються у дітей на уроках за програмою «Філософія для дітей» є:

- вміння формулювати і висловлювати власну думку;
- аргументування особистої точки зору;
- уміння ставити питання та шукати на них відповіді;
- мати цілісне бачення проблемного питання чи ситуації;
- винахідливість у придумуванні нових теоретичних можливостей і здійсненні мисленнєвих експериментів, пошук альтернатив;
- відслідковування мисленнєвого процесу та усвідомлення його інструментарію;
- розвиток мовлення і комунікаційних навичок;
- культура спілкування;
- повага до думки інших;
- впевненість у власних можливостях;
- демократизм.

Дані компетенції, навички та вміння формуються поступово, за умови систематичного впровадження даної методики на уроках.

Філософія вчить:

- мистецтву мислити, формуючи інтелект;
- мистецтву переживати, формуючи екзистенційну сферу;
- мистецтву жити, формуючи ціннісний і духовний світ людини [15].

Ця педагогічна стратегія базується на:

- проблемних формах навчання;
- «сократівському діалозі», (діалог з перехопленням ініціативи);
- методі «спільноти дослідників», (пошук істини);
- винайденні світоглядних проблем в неочікуваних, парадоксальних ситуаціях, через гру, гумор, метафори, цікаві предмети.

«Філософія для дітей» має за мету підготовку громадян до подолання різних ситуацій без потрясінь, покликана сприяти плавному входженню людини в світ, соціум, культуру [15].

Враховуючи психологічні особливості учнів початкової школи та свій досвід впровадження методики Р4С з молодшими школярами, рекомендую текстоцентричні уроки збагачувати вправами та іграми на розвиток креативного, критичного мислення. Таке поєднання різних прийомів на уроках сприяє більшій динамічності, переключенню учнів з одного виду діяльності на інший дозволяє підтримувати увагу, пошукову активність учнів, побачити проблему з різних боків та різні підходи до її розв'язання. У результаті такої інтеграції досягається кінцева мета рефлексивного навчання – формування критичного, творчого, та піклувального мислення.

РОЗДІЛ 1. НАВЧАННЯ МИСЛЕННЮ

1.1. Критичне мислення – наскрізна навичка НУШ

За умов змін в українському суспільстві особливого значення набувають питання формування нових життєвих стратегій, компетентностей, гнучкої поведінки та мобільності особистості. Як ніколи гостро стоїть завдання побудувати нову філософію освіти, що спрямована на розкриття та розвиток життєвого потенціалу людини. Саме компетентнісний підхід покликаний створити освіту для життя. Наскрізною навичкою для усіх компетентностей є критичне мислення.

Наразі наша країна є одним з лідерів світових демократичних процесів. Науковці та вчителі в Україні активно використовують методи та стратегії розвитку критичного мислення, узагальнюють теоретичні положення та набувають власний практичний досвід.

Інноваційна значущість технології розвитку критичного мислення полягає у характері взаємовідносин всіх учасників навчально-виховного процесу: на уроці створюється особлива атмосфера взаємодовіри, взаємоповаги та успіху; використовуються стилі спілкування і діяльності на основі партнерства та захоплення спільною творчою діяльністю. Учитель є модератором, який співпрацює з учнями, навчаючись і самовдосконалюючись разом з ними.

Для формування критичного мислення вчитель має сам оволодіти новим мисленням, відповідним чином сприймаючи зміст програмового матеріалу, вибирати і застосовувати такі прийоми навчання, що сприятимуть розвитку критичного мислення. Найбільш ефективними для цього є методи проблемного навчання. На уроці виникають питання «Чому...?», «Чи можливо...?», «Як...?», «А як би...?», «А якщо...?», які пробуджують дослідницький інтерес.

Професор Метью Ліпман, формулюючи поняття – «критичне мислення», сконцентровує увагу не лише на обставині, що воно дає (яким є результат), а яким воно є. Він виокремлює сутнісні характеристики критичного мислення.

Першим ключовим елементом критичного мислення є майстерність. Вона передбачає вміння мислити, володіючи певними прийомами, що в сукупності створюють перевірену на практиці ефективну методологію опрацювання інформації.

Наступним елементом критичного мислення є відповідальність. Вона передбачає зв'язок між критично мислячою особистістю та спільнотою, з якою вона спілкується. Звертаючись до інших, особистість поважає їх право на свої думки та судження. Критично мисляча людина надає докази та приклади відповідно до прийнятих стандартів чи піддає сумніву ці стандарти, запропонувавши переконливі аргументи. Суттєвою характеристикою критичного мислення є визнання того, що воно спрямоване на формулювання самостійних суджень та не базується на жорстких алгоритмах і стереотипах[16].

Критичне мислення людина використовує як метод самокорекції власних суджень з метою їх виправлення чи вдосконалення. Воно є не об'єктом вивчення, а результатом навчання.

Ознаки людини, що критично мислить:

- Здатність сприймати думки інших критично. Людина виявляє здатність прислухатись до думок інших, оцінювати і аналізувати їх щодо поставленої проблеми.
- Компетентність. Людина виявляє прагнення до аргументації прийнятого нею рішення на основі життєвого досвіду, фактів життя та знання справи.
- Незалежність думок. Людина прислухається до критики на свою адресу, може протиставити свою думку думкам інших, або не погодитися з групою.
- Допитливість. Людина виявляє вміння проникати в сутність проблеми, глибину інформації.
- Здатність до діалогу та дискусії. Людина вміє вести діалог та дискутувати, тобто вислухати думку інших, з повагою ставитися до цих думок, переконливо доводити свою позицію, толерантно поводити себе під час дискусії [5].

Ідеї критичного мислення набули розвитку завдяки дослідницькій діяльності М. Ліпмана. Практичне їх втілення знайшло відображення у навчальному курсі «Філософія для дітей». В українській освіті вони впроваджуються у практику навчальної діяльності як завдяки технологіям критичного мислення, так і окремим курсам [15].

Якщо ми прагнемо перетворити Україну на державу з високими стандартами якості життя, конкурентоспроможну та інноваційну, то освіта і наука мають бути пріоритетами державної політики. Ознайомлення з міжнародним досвідом дозволить впроваджувати прогресивні підходи в навчанні. Освітній процес має бути найбільш ефективним використанням часу для молоді, здатним підготувати молоде покоління до викликів сучасності [20].

Методика навчання філософування є неоціненним засобом як для усвідомлення власної унікальності, так і в розумінні один одного, що є особливо важливим у сучасному глобалізованому світі, сповненому конфліктів і суперечностей, і де люди різних культур надзвичайно чутливі до відмінностей і схожостей, мають навчитися бути відкритими до нових ідей та альтернатив у думках, у своїх діях, у власному житті.

1.2. P4C – сучасна методика навчання філософуванню

«Філософія для дітей» – інноваційна концепція та практика формування демократичного світогляду нового покоління. Критичне мислення нині популярне в складі багатьох освітніх методик, однак вчителі повинні додати до нього креативне й піклувальне мислення. Це означає, що учень, який працює зі своєю гіпотезою, повинен вчитися передбачати не лише вирішення проблеми, а й наслідки цього рішення. Цього навчає методика «Філософія для дітей» (міжнародне позначення – P4C). Її сміливо можна назвати механізмом, який вчить дітей мислити самостійно:

запитувати, фантазувати, не втрачати інтерес до пізнання і віру в те, що кожна думка важлива.

Такий підхід повинен забезпечити розвиток у дітей трьох складових: самостійного мислення, моральної зрілості і соціальної відповідальності [22].

Справжньою знахідкою у рамках дослідження різних моделей викладання філософії дітям стала «Філософія для дітей» Метью Ліпмана. У порівнянні з іншими моделями викладання шкільної філософії вона виявилась перспективною для української освіти, засвідчивши високі результати в країнах, де викладалась. Курс «Філософія для дітей» був розроблений М. Ліпманом та його колегами з Монтклерського університету (США) у кінці 60-х років ХХ ст. і на сьогодні здобув міжнародне визнання, упроваджуючись у різних країнах світу (США, Австралія, Південна Корея, Польща та ін.). Програма курсу розрахована на використання від початкової до старшої школи і спрямована на розкріпачення можливостей інтелекту та розвиток у дітей самостійності мислення та соціальної відповідальності. Сама ідея курсу філософії для дітей народилась у М. Ліпмана як реакція на недоліки тогочасної освітньої системи, яка, на його думку, вбивала в дітях інтерес до навчання і давала досить обмежений набір навичок мислення та міркування, зумовлюючи механічне засвоєння знань, неефективності використання їх у подальшому житті, розгубленість перед нестандартними життєвими ситуаціями.

Як упроваджувати методику «Філософія для дітей» у школі? Сутність полягає в тому, що навчальні предмети слід будувати за моделлю філософської дискусії та філософського дослідження. В основі методики – «сократівський діалог», який передбачає використання запитань. Уроки за методикою P4C мають такі складові, як твір для розмірковування (філософська новела) та спільнота дослідників. Як організувати дослідження

в класі? Щоб перетворити клас у спільноту дослідників, слід змінити структуру уроку. Формальний поділ на дві частини, коли вчитель пояснює матеріал, а учні відповідають, змінюється на неформальну бесіду. Перша обов'язкова умова заняття – коло, у якому разом з усіма дітьми сидить вчитель. Коло дисциплінує учасників. У колі ніхто не займається своїми справами, не спілкується із іншими без потреби. Воно відкриває довіру одне до одного, адже стимулює дивитися в очі кожного учасника. Так зростає рівень уважності до того, хто говорить, і відповідно зростає рівень розуміння тієї інформації, яка звучить. Важливо, щоб діти під час уроків не лише чітко й змістовно відповідали, а крок за кроком опановували навички логічного й аргументованого мислення. У спільноті дослідників форма діяльності – усний «сократівський діалог». Сократ зазначав, що найліпшою формою навчання є діалог, спільна аргументована діяльність. Він порівнював цю діяльність із майєвтикою – мистецтвом «витягувати» приховане в людині правильне знання за допомогою майстерно сформульованих навідних запитань. Головна мета «сократівського діалогу» – це розповісти так, щоб змусити слухача здогадатися й зробити важливе для себе відкриття. Алгоритм мислення, який використовував Сократ, – подив (what?) – сумнів (really?), тобто запитання – відповідь – запитання – відповідь тощо [16].

«Сократівський діалог» передбачає залучення учнів до філософування, ознайомлення з філософією «зсередини», а не ззовні. Що це означає? Для усвідомлення різниці між «сократівським» і «платонівським» методами навчання можна порівняти їх із двома методами навчання танго. Для того щоб дізнатися про танець танго, можна піти на лекцію про його історію й дізнатися про виникнення танцю, про основні рухи тощо. Навряд чи результатом лекції буде вміння танцювати. А можна вчинити по-іншому: учитель танцює з учнем, показує і коментує, як потрібно танцювати танго, навчає основних правил, корегує рухи, розкриває сутність танцю. Отже, «платонівський метод» — це інформативний метод, а «сократівський» — проблемно-орієнтований. Завдання вчителя-модератора полягає в тому, щоб, по-перше, непрямо задати тон і напрям діалогу. При цьому діти не мають відчувати жодного скеровування, бо тоді включиться їхня реакція на авторитет педагога, як це буває у класичному форматі: те, що говорить учитель — істина. Часто це може демотивувати дітей висловити свою точку зору, яка не збігається з позицією педагога. По-друге, завжди є ризик, що діалог піде не так, як було заплановано. У такому разі педагогу необхідно швидко зорієнтуватися в ситуації та гідно вийти з неї. Роль учителя-модератора — не навчити дітей чи оцінити їхні відповіді, а стимулювати активність і прагнення учнів, аби кожна їхня відповідь була зрозумілою, обґрунтованою, узгодженою з іншими позиціями, запропонованими раніше. Модератор також має стежити за відповідями дітей, заохочувати їх до деталізації або до узагальнення [18].

Загалом філософські дослідження з дітьми за методикою «Філософія для дітей» нині можна зустріти в класах шкіл, коледжів, університетів та у закладах позашкільної освіти у більш ніж 60 країн по всьому світу. Успіх цієї

методики навчання та викладання для дітей та молоді визнали провідні психологи, філософи та педагоги світу, стверджуючи, що жодна з програм, що відома з подібних, не в змозі забезпечити розвиток мисленнєвих навичок так, як це демонструє «Філософія для дітей».

Моє знайомство з методикою Р4С розпочалося з участі в 2014 році у міжнародному заході. Це був триденний науково-практичний семінар «Базові принципи та механізми упровадження методики рефлексивного навчання «Філософія для дітей» (Р4С)» на базі Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М.В. Остроградського за сприяння Інституту філософської освіти і науки НПУ імені М.П. Драгоманова.

Хедлайнером семінару виступив доктор філософії, професор Джінван Парк – завідувач відділу етики Кйонсанського Національного університету (Південна Корея), Президент Міжнародного об'єднання «Філософія для дітей країн Азії та Океанії», член Міжнародного товариства «Філософська освіта країн Азії та Океанії у розвитку демократії» під егідою ЮНЕСКО. Протягом трьох днів професор Дж. Парк та к.філос.н., доц. кафедри культурології Інституту філософської освіти і науки НПУ імені М.П. Драгоманова Юлія Кравченко на десяти навчальних сесіях ознайомили освітян Полтавщини із основними засадами та класичною методикою М.Ліпмана «Філософія для дітей». «Основна ідея програми, – зазначив Джінван Парк, – організувати діалог між учнем та учителем. Навчити дітей мислити критично. Перетворити клас у співтовариство дослідників і організувати урок за принципом діалогу. Навчити дітей робити правильні судження та приходити до них самостійно» [18].

У декларації організації «Асоціація Філософія для дітей в країнах Азії та Тихого океану», що заснував професор філософії Джинван Парк, зазначається, що займатися філософуванням можуть люди будь-якого віку і цей процес є недогматичним. Методика націлена на соціальні практики, що пов'язані з підтриманням миру, навчаючи дітей і дорослих розуміти та застосовувати такі його ключові поняття, як справедливість, гідність та свобода. Навчання дітей і дорослих спрямоване на формування аргументованих суджень, критики та самокритики і супроводжується відчуттям турботи, поваги та довіри. Філософування в освіті є, і завжди повинно бути, практикою демократії. Філософування в освіті означає зв'язок ідеї та досвіду. Філософування має бути присутнім на всіх рівнях освіти [9].

Мій досвід з цієї рефлексивної методики збагачувався і зростав у «спільноті дослідників» – СДГ (спеціальна дослідницька група) ПОППО з теми «Філософія в школі».

Вагомою подією став семінар «Методика «Філософія для дітей: особливості впровадження у школі» (24 березня 2015 р.), що пройшов у моєму рідному закладі, Миргородському НВК (днз-знз) «Гелікон». Учасниками семінару були представники різних ланок освіти — вчителі, заступники директорів і директори ЗНЗ, методисти РМК, працівники бібліотек.

Семінар проводили кандидатки філософських наук Н. Адаменко та Ю. Кравченко, які ознайомили учасників з основними засадами програми Р4С (як у класичному варіанті методики М. Ліпмана, так і у варіаціях), наголосили на її актуальності в умовах сьогодення, важливості для розвитку критичного, креативного й піклувального мислення учнів, для розбудови демократичного громадянського суспільства. Адже на сьогодні Р4С є певною мірою унікальною методикою, оскільки завдяки комплексності поєднує у собі принципи і переваги різних навчальних теорій. Для формування освіти майбутнього, де вчитель як методист повинен володіти і використовувати найрізноманітніші освітні методики, це має особливо важливе значення. Під час роботи семінару освітяни не тільки ознайомились із теорією, а й мали змогу спробувати методику на собі. Вони взяли участь у фрагменті заняття, на прикладі новели М. Ліпмана «Ліза» дізнались, як методику можна використовувати на уроках рідної мови, а також обмінялися власним досвідом використання Р4С та рефлексивних методик у роботі з дітьми.

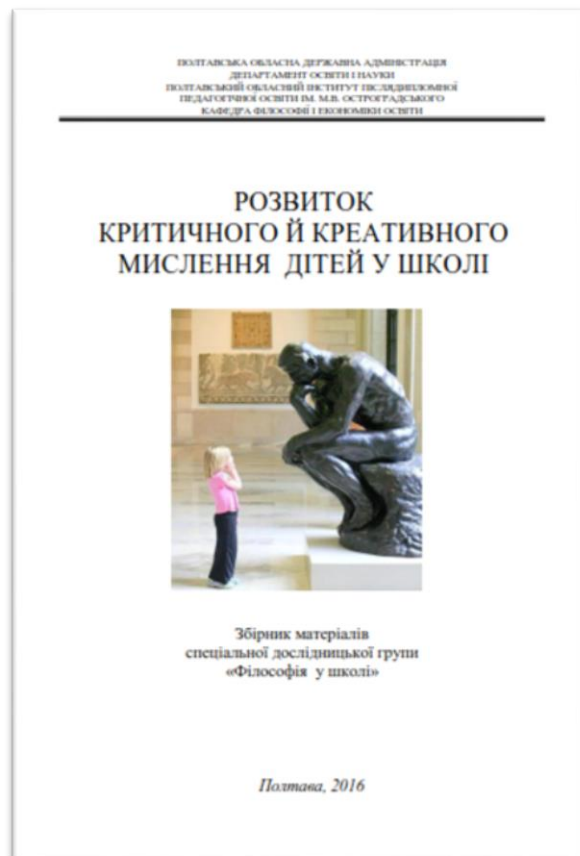
На наступних творчих зустрічах СДГ ми співпрацювали з авторами посібників «Цікава філософія» та «Філософія для дітей. Цікаві уроки для молодших школярів» д.пед.н., професором Наталією Гавриш (головним науковим співробітником лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України) та к.пед.н., доцентом Оленою Ліннік (Київський педагогічний університет ім. Б.Грінченка).

Дієвим інструментом для впровадження «Філософії для дітей» в мою діяльність став цикл обласних навчальних семінарів із практики викладання філософії для дітей для освітян області із залученням фахівців з інших регіонів України. Теперішні напрацювання групи – електронний збірник матеріалів членів СДГ, укладений педагогами на основі власних розробок та адаптації різних методик і технологій розвитку критичного і креативного мислення у школі. «Навчання мисленню у початковій школі» – моя стаття у цьому збірнику, суть якої, показати, що завдання творчого вчителя у «вирощуванні» пошукової активності учнів, у підтриманні дитячої ініціативи, спрямованої на знаходження нових відповідей, способів пізнання. Це одні з самих високих цінностей учбової діяльності.

Матеріалом до багатьох уроків з філософії у моїй діяльності є твори В.О. Сухомлинського. Саме його казки й оповідання покликані замислитись над життєвими питаннями на доступних дітям історіях. В організації дослідницької роботи великий педагог вбачав не тільки засіб виховання любові до праці, а передусім шлях до вироблення світогляду, ідейних переконань, піднесення самого себе як особистості у власних очах. «Дослідницький елемент навчання – дуже важлива умова звеличення людини. Без виявлення розумових сил, без напруження думки неможливе інтелектуальне життя особистості й колективу, неможливий обмін духовними багатствами. У добуванні знань є одна дуже важлива риса: людина не тільки про щось дізнається, а й щось доводить. Утверджуючи істину, вона утверджує себе» [6].

Василь Сухомлинський певний час листувався з Метью Ліпманом, і американський засновник методики Р4С використав багато ідей українського педагога. Тому варто говорити про те, що всі ми йдемо з одних цінностей, одних педагогічних засад, а з іншого боку, Ліпман винайшов багато універсальних принципів, до яких можна застосовувати приклади з національної та світової культури.

То давайте ж спробуємо на практиці застосувати надбання світових новаторів для формування нової людини – відповідальної, здатної самостійно будувати свою долю, яка прагне до саморозвитку, налагоджує стосунки з світом через свій життєвий вибір.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ РЕФЛЕКСИВНОГО МИСЛЕННЯ

2.1. Майстер-клас для вчителів початкових класів: «Навчання філософуванню»

Тема: «Я – особистість»

Мета: ознайомити з методикою Р4С як однією з технологій розвитку критичного мислення, що ключовою навичкою ХХІ століття, формувати компетенції практичного застосування рефлексивного мислення на уроках, що дозволить підвищити мотивацію учнів, більш ефективно будувати процес навчання; формувати в учасників необхідність самовдосконалення, прагнення до самоосвітньої діяльності, розвитку їх професійної компетентності; презентувати власний досвід роботи.

Хід майстер-класу

Наукою доведено, що молодший шкільний вік – це найважливіший період у житті кожної людини, бо саме в цьому віці в процесі навчальної діяльності формуються психічні властивості і якості особистості, розвивається продуктивне мислення і творчі здібності, так важливі у майбутньому житті. Готувати дитину до вирішення серйозних питань потрібно вже зараз, необхідно формувати дивергентне мислення, тобто мислення, якому властивий пошук максимальної кількості варіантів вирішення проблеми.

Чи може шкільна філософська освіта, не обтяжуючи і так перевантажений навчальний план, стати таким дієвим інструментом для ефективного розвитку мислення дітей, їх творчих здібностей та комунікативних навичок? Який формат викладання філософії може стати найбільш оптимальним для упровадження в українській школі? У пошуку відповідей на ці питання у листопаді 2012 року кафедрою філософії і економіки освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського було створено спеціальну дослідницьку групу «Філософія у школі, до складу якої ввійшли як науковці – викладачі кафедри, так і вчителі-практики (у тому числі і я з 2014 року), які зацікавились темою.

В основі методики «Філософія для дітей» лежить розвиток трьох типів мислення: критичного, креативного і піклувального. Критикуємо, бо хочемо бачити загальний прогрес (це не критика особистості), задавати питання – це головна рушійна сила. Знаходження альтернатив – це креативне мислення, а піклувальне мислення – особистісно орієнтоване, створення вчителем рівних

можливостей для всіх учасників спільноти. Найважливіші питання – ті, які задають учні, а не вчителі. Питання, яке набрало більшість голосів, є темою для обговорення в колі. Говорить один, точка зору аргументується «Я так думаю, тому що...». Ті, хто не погоджується, теж пояснюють свою точку зору. Такий спосіб спільної рефлексії допомагає знайти шляхи розв'язання проблеми. Учитель на такому занятті виконує роль модератора. Він не нав'язує свою думку. Діти залюбки складають для себе правила спілкування: для них важливо, щоб їх думку уважно вислухали, щоб ніхто не сміявся зі сказаного, не перебивав. І коли діти розуміють, що погані думки просто не існують, що ніхто не виносить оціночних суджень, вони розмірковують над проблемою дуже інтенсивно [1].

Інтерес є своєрідним епіцентром активізації навчання. Справжній інтерес – це вміння щось побачити, здивуватися, захопитися, захотіти негайно зрозуміти що, чому і як все відбувається, зайти в собі сили, щоб відшукати відповіді на ці запитання, не відступити перед труднощами, а діставши відповідь, знову прагнути вперед, у незвідане. Прагнучи розвинути дитячий інтерес, педагог має вчити учнів активно пізнавати, спонукати їх до цього.

Ось прийоми підвищення інтересу до навчального матеріалу, якими я користуюся (за А. Гіном):

1. Приваблива мета – перед учнем ставиться проста, зрозуміла і приваблива для нього мета, що стає для нього особистісно-значущою метою, і він залучається до запланованої вчителем навчальної діяльності.

2. Подив - учитель подає навчальний матеріал у такій формі, що навіть повсякденне стає дивним. Наприклад, учитель початкової школи, вивчаючи тему «Натуральні числа», ставить завдання «Діти, назвіть найбільше число». Діти після обдумування з подивом виявляють, що такого числа немає.

3. Відповідь, на яку дається певний час. На початку уроку вчитель ставить проблемне запитання, правильну відповідь до якого учень зможе сформулювати, отримавши необхідну інформацію під час уроку.

4. Помилка в поясненні – пояснюючи матеріал, учитель навмисно допускає помилки. При цьому він пояснює учням свій намір. Наприклад, учитель задає задачу, яку, за його словами, неможливо розв'язати. Чому? Завдання дітей – знайти відповідну помилку.

5. Практичність теорії – введення в теорію вчитель здійснює через практичне завдання, розв'язання якого корисне учням.

6. Ситуація успіху для кожного учня. Її мета допомогти дитині подолати сумнів, напругу в складних ситуаціях, невпевненість у власних силах тощо.

7. Запитання до тексту – перед вивченням навчального тексту учням дається завдання скласти до нього список запитань, відповіді на які розкриють зміст даного матеріалу [16].

Нові умови навчання потребують вміння вислухати всіх охочих з кожного питання, не відкидаючи жодної відповіді, стати на позицію кожного учня, проаналізувати відповіді і пропозиції дітей.

Вчителям можна дати наступні поради:

- заохочуйте творчу ініціативу кожного учня;
- не сваріть за помилки й невдалі спроби при виконанні завдань;
- якщо дії невдалі, знайдіть за що можна похвалити дитину;
- не забувайте нагадувати дітям, що вони розумні й здібні.

Особливої уваги слід приділяти питанню формування основ навчальної співпраці. На уроках повинні створюватись такі ситуації, коли діти усвідомлюють внутрішню потребу взаємодії, об'єднання в групу.

Важливе значення має довільний та невимушений характер пізнавальної діяльності школярів на уроці, за якого істотно розширюються межі прояву їх пізнавальних дій. Водночас тут розвивається здатність до саморегуляції поведінки й свідомого прийняття рішень, формуються моральні почуття й вольові якості.

Більшість уроків з «Філософії для дітей» є текстоцентричними. Так для розкриття поняття «краса людини» наша «спільнота допитливих» використала оповідання В.О. Сухомлинського «Красиві слова і красиве діло».

Після ланцюжкового читання тексту дітьми в колі, я на дошку виношу глибокі, як ми їх називаємо, «розумні» або «сильні» питання, задані дітьми:

- Чи завжди потрібні красиві слова?
- Що таке жалість?
- Як краще жаліти, словом чи ділом?
- Чому хлопчик мовчки віддав свою сорочку?

– Чи правильно співчували хлопчики?

Більшість голосів при опитуванні набрало питання: «Чому хлопчик мовчки віддав свою сорочку?»

Обговорення триває за правилами «спільноти допитливих»:

- правило піднятої руки;
- говорить один;
- вчись слухати і чути;
- поважай думки інших;
- будь активний;
- цінуй час.

Після цього діти роблять висновок, що у людини важливіша краса вчинків, а не порожніх слів.

Чи не найулюбленіший етап уроку для дітей, хоча, можливо, і найскладніший – створення інтелектуальної карти. «Краса людини» – які її складові? Учні за допомогою власних малюнків і надписів створюють таку карту.

У захопленні діти від комунікативних ігор курсу. Так, на цьому уроці граємо у «Зорепад краси». За умовою гри з чарівного капелюха треба по черзі виймати зірочку й подарувати її комусь у колі зі словами : «Ти красивий, бо...» При відповіді учням треба не помилитися, назвавши ознаку внутрішньої краси, якщо зірочка рожева, а якщо жовта, то - ознаку зовнішньої краси.

Діти початкової школи прекрасно самовиражаються у розумінні моральних, філософських понять через малюнки. Так вони протиставляють чесність та брехню (Тема: «Чесність» 1 клас):

Потрібно показувати важливість спільних напрацювань, відкриттів учнів. Тому в класі є «Куточок філософії». У нього заносяться усі важливі «таємниці» нашого філософування.

Практичне завдання №1

Опрацювання притчі «Два зернятка»

Два зернятка лежали поряд на родючій весняній землі.

Перше зернятко сказало: «Я хочу вирости, пустити коріння глибоко в ґрунт піді мною, а паростки над землею. Мрію розпуститися ніжними бруньками і провістити прихід весни. Я прагну відчути теплі сонячні промені й крапельки роси на моїх тендітних пелюстках!».

Друге зернятко промовило: «Я боюся. Якщо я пущу коріння в землю, то невідомо з чим воно зіштовхнеться там, у темряві. Якщо у мене виростуть ніжні стебла, то їх може щось ушкодити. А якщо з'являться бутони, то якась комаха може їх пообгризати. А якщо з бутонів розпустяться квіти, їх зірвуть або затопчуть ногами. Нема дурних, краще я зачекаю безпечного часу».

Структура роботи над текстом (по М. Ліпману):

- 1) Ланцюжкове читання тексту в колі.
- 2) Вчитель – модератор на дошку виносить «розумні», «сильні» питання, задані учасниками.
- 3) Голосування за «найсильніше» питання.
- 4) Обговорення питання (філософування).
- 5) Винесення рішення по питанню.

Орієнтовні питання:

- Чи можуть люди бути такими зернятками?
- Чому зернятка такі різні?
- Яким зернятком ви б хотіли бути?
- Яким зернятком бути легше?

Задавати питання – це головна рушійна сила вирішення проблеми. Найважливіші питання – ті, які задають учні, а не вчителі. Питання, яке набрало більшість голосів, є темою для обговорення в колі. Говорить один, точка зору аргументується: «Я так думаю, тому що...». Ті, хто не погоджується, теж пояснюють свою точку зору.

Такий спосіб спільної рефлексії допомагає знайти шляхи розв'язання проблеми.

Практичне завдання №2

«Займи позицію»

Цей метод допомагає проводити дискусію зі спірної, суперечливої теми. Він дає можливість висловитися кожному учневі, продемонструвати різні думки з теми, обґрунтувати свою позицію або перейти на іншу позицію в будь-який час, якщо вас переконали, та назвати більш переконливі аргументи.

Порядок проведення:

1. Учитель називає тему та пропонує вам висловити свою думку з досліджуваної теми.
2. Найбільш чітко виражені позиції (думки) записують на аркушах.
3. Учні потрібно стати в групу учнів біля того плакату, на якому записана позиція, що збігається з його точкою зору.
4. Учні готуються до обґрунтування своєї позиції.

5. Якщо після обговорення дискусійного питання учень змінив свою точку зору, він може перейти в іншу групу й пояснити причину свого переходу, а також назвати найбільш переконливу ідею або аргумент протилежної сторони (іншої групи).

– Якби ви були зернинкою, то якою?

Відбувається аналіз якостей зерняток:

1 зернинка: рішуча, смілива, сильна, оптимістка...

2 зернинка: боязка, невпевнена, слабка, песимістка...

Обговорення за допомогою методу «Прес»:

Дозволяє лаконізувати думку, зосередитись на головному та зекономити час. Під час дискусії школярі мають можливість визначитись у власній позиції стосовно проблеми, побачити проблему очима друзів, однокласників, розглянути її «з різних сторін» і по завершенню обговорення змінити позицію. При цьому – відчувати комфорт від спілкування, оскільки учасники об'єднані у групи відповідно до позицій і власних переконань. Оточення однодумців надає впевненості і бажання висловитись.

Алгоритм міркувань за схемою:

- Висловлюємо власну думку: «Я вважаю...»
- Пояснюємо причину такої точки зору: «...тому, що...»

Наводимо приклад.

- Формулюємо висновок: «Отже...»

Практичне завдання №3

«Асоціативний куш»

Тема «Я – особистість». Мої ролі у житті (я – син, я – онук, я – учень, я українець, патріот, громадянин).

Алгоритм складання асоціативного куща:

- записати на дошці в центрі ключове слово чи фразу;
- записати будь-які слова чи фрази, які спадають на думку;
- ставити знаки питання біля частин куща, в яких є невпевненість;
- записувати всі ідеї, які з'являються.

Практичне завдання №4

Інтерактивна вправа «Експрес думок»

«Особистість – це...»: 1-ий член групи дописує на аркуші висловлювання, 2-ий учасник ставить питання до вище написаного, 3-й дає розширену відповідь на це питання, наступний малює зображення (логотип) до цього. Повертають аркуш до першого і він озвучує написане.

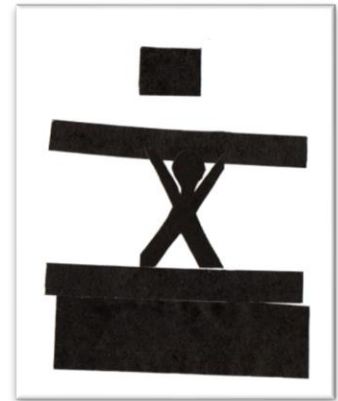
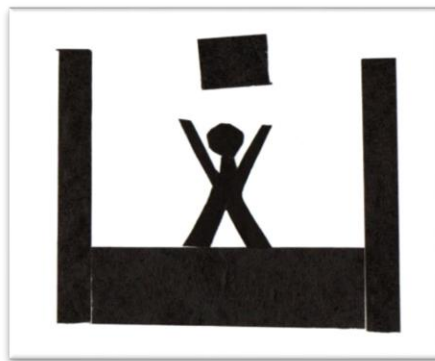
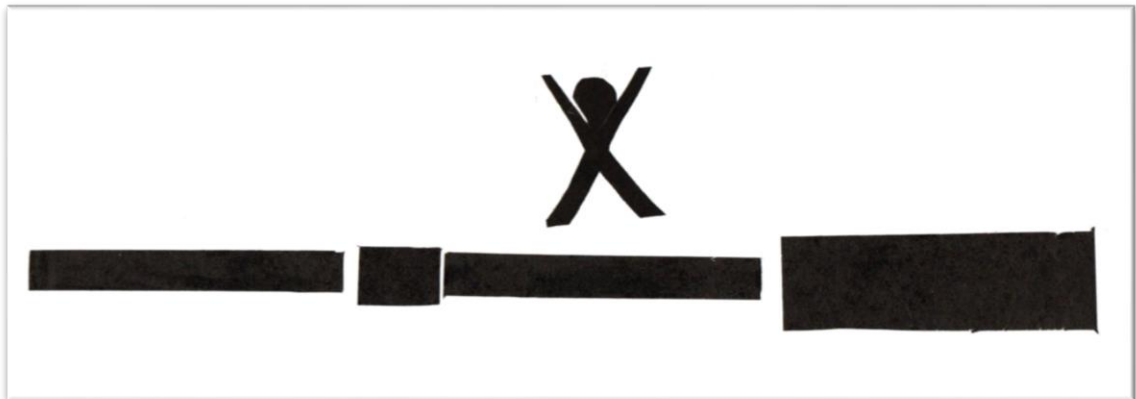
Завдання виконується по групах. Скільки груп – стільки й аркушів-вагончиків. Обговорення.

Практичне завдання №5

Інтерактивна вправа «Моє місце у світі»

На столі перед кожним учасником аркуш паперу А-4, фігурка людини, більший прямокутник, менший прямокутник, дві смужки паперу однакового розміру).

Завдання: розмістити на аркуші усі фігури відповідно до розуміння свого місця, ролі в житті. Заключним етапом є рефлексія.

«Кожна людина – відбиття свого внутрішнього світу. Як людина мислить, такою вона і є у житті» (Марк Тулій Цицерон).

Філософія вчить мистецтву мислити, формуючи інтелект; мистецтву жити, формуючи ціннісний і духовний світ людини.

2.2. Ігри та вправи на розвиток мислення

Матеріали для занять повинні підбиратися педагогом з урахуванням вікових особливостей та психологічних потреб молодших школярів, опору на їхні реальні можливості. Тому завдання креативного педагога – розвивати мислення учнів початкової школи через використання ігрових прийомів та інтерактивних технологій. Гра – найулюбленіша діяльність дітей початкової школи. Це і дидактичні ігри, й ділові ігри для розв’язання навчальних завдань. Урок повинен відбуватися в атмосфері невимушеності, свободи, розмаїття, зі швидкою зміною видів діяльності. Пропоновані ігрові вправи спрямовані на розвиток та активізацію критичного й креативного мислення.

Завдання цих вправ – навчити дитину продуктивно діяти в ситуаціях новизни та невизначеності, спираючись на свій творчий потенціал; орієнтуватися в швидко мінливих обставинах, приймати самостійні рішення [17].

Вправа «Що? Звідки? Як?»

Мета: відійти від шаблонності сприймання навколишніх предметів, їх функцій; відпрацювання вміння генерувати ідеї,

Учасникам, що сидять в колі, демонструється який-небудь незвичайний предмет, призначення якого не цілком зрозуміло (можна використовувати навіть не сам предмет, а деталі чогось; такі, щоб по них складно було зрозуміти, звідки вони взялися). Кожен з учасників по черзі повинен швидко відповісти на три питання:

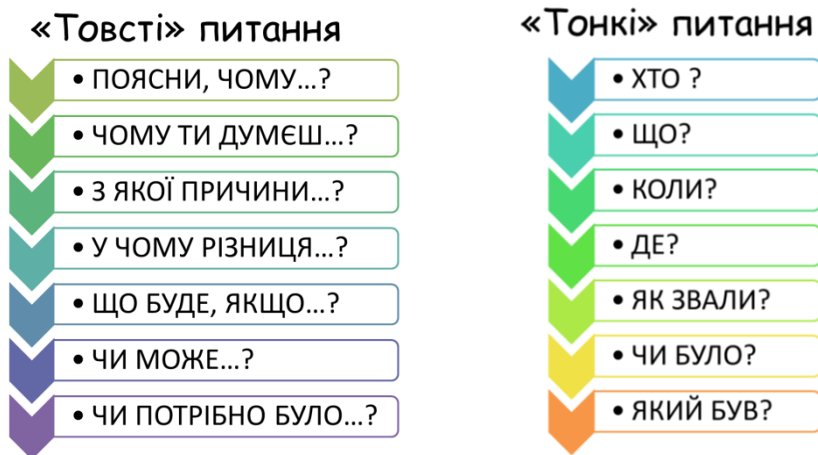
- Що це?
- Звідки це взялося?
- Як це можна використовувати?

При цьому повторюватися не дозволяється, кожен учасник вигадує нові відповіді на кожне з цих питань. Легка «інтелектуальна розминка», активізує швидкість мислення учасників, стимулюючи їх до висування незвичайних ідей і асоціацій. Вправа дозволяє продемонструвати можливість неоднозначних трактувань та, як наслідок, виникнення помилок навіть при розумінні «прописних істин», які здаються очевидними.

Вправа «Товсті й тонкі питання»

Мета: відпрацьовувати вміння формулювати питання; навчати на практиці застосовувати нові знання та співвідносити їх з уже отриманими; виховувати повагу до різних думок і поглядів на одну проблему.

Ця вправа є одним з дієвих способів організації взаємоопитування учнів за темою. «Тонкі» питання передбачають однозначну відповідь лише «так» чи «ні». «Товсті» (проблемні) питання вимагають розгорнутої відповіді, раціонального міркування, пошуку додаткових знань та аналізу інформації.

Вправа «Щоб говорити правду»

Мета: напрацювання навичок самооцінювання, інтуїції, взаємооцінювання, саморозкриття, самоусвідомлення.

Кожен учасник говорить або пише про себе чотири твердження – три з них відповідають дійсності, а одне хибне. Учасники повинні визначити і записати, яке твердження на їх думку не є характерним для даної людини. Висновки порівнюють. Цю вправу можна проводити в малюнках.

Вправа «Пальці»

Мета: найрізноманітніші «містки», наприклад, постановка цілей, комунікація.

Тренер називає будь-яке число, значення якого повинно бути не менше кількості людей в групі. Завдання для групи: без домовленостей і обговорення зібрати в сумі назване число, викидаючи різну кількість пальців. Після трьох спроб - обговорення, коригування дій.

Вправа «Малюємо казку»

Мета: розвивати вміння творчої уяви, інтуїції та співпраці.

Учасників об'єднуємо в дві групи. Кожна група отримує листок ватману. Завдання: по черзі учасникам пропонується намалювати будь-який предмет (яблучко, сонечко, будинок, людину). Малюнки повинні розміщуватися один за одним. Групи обмінюються плакатами. Пропонується придумати невелику казку – історію за малюнками. У казці не пропускати ні одного малюнку. Представники від групи озвучують складені казки.

Вправа «Тільки від мене залежить»

Мета: розвивати вміння самоаналізу, самооцінки, усвідомлювати своє місце в світі.

Учасники по колу продовжують речення: «Тільки від мене залежить...». Проводиться рефлексія.

Вправа «Арка»

Мета: розвиток творчих здібностей, пошуку нестандартного рішення поставленого завдання.

Учасники об'єднуються в команди, отримують папір формату А4, і їм дається завдання: виготовити таку арку, щоб через неї зміг пройти будь-який з учасників або всі по черзі. Продемонструвати якомога більше способів.

Питання для обговорення:

- Кому спочатку здавалося, що виконати вправу неможливо?
- Чи часто виникають такі ситуації?
- Хто підказав рішення або воно колективне?

Вправа «Оригінальне використання»

Мета: усвідомити бар'єри креативності, пробудження внутрішніх ресурсів, зняття внутрішніх бар'єрів.

Кожен предмет має своє пряме призначення. Наприклад, молотом – забивати цвяхи. Але часто ми використовуємо предмети не за призначенням. Наприклад: молотком можна притримати папери на столі; використати як якір під час будівельних робіт; як ручка для важкої сумки.

Завдання: Назвати нестандартний спосіб використання даного предмета.

Предмети: кулькова ручка, чашка, указка, газета, ложка, книжка, рушник, фольга, пластикова пляшка, магніт, резинка для волосся.

Рефлексія: Що ви відчували під час виконання вправи?

Які труднощі виникали?

Що ви взяли для себе з цієї вправи?

2.3. Приклади використання методики на уроках у початковій школі

Уроки з використанням стратегій критичного мислення у 1 класі

Мислити критично можна в будь-якому віці. Першокласники вже володіють достатнім життєвим досвідом та знаннями, необхідними для залучення їх у творчу інтерактивну діяльність. Завдяки критичному мисленню процес пізнання стає свідомим, безперервним та продуктивним. У розробках я використала технології: «Кероване читання», «Шкала настрою», «Дерево рішень», стратегії: «Мозкова атака», «Передбачення за назвою тексту», «Передбачення за частиною тексту», «Т – схема», «Понятійна таблиця», «Деревоподібна діаграма».

Інтегрований урок з української мови та «Я досліджую світ»

«Я можу радіти та сумувати»

Мета: формувати уміння вчитися, готовність взаємодіяти і працювати самостійно, розвивати критичне мислення, удосконалювати навички правильного та усвідомленого читання, мовленнєвої культури; виховувати вміння співчувати, поважати, дружити.

Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань (Виклик).

1) Гра «Назви настрої». Ви любите котиків? От і до нас завітала киця. Вона просить назвати настрої кожного із смайликів. (Сумний, ображений, злий, схвильований, здивований, веселий, радісний).

Молодці. А який настрій у самої киці, як ви вважаєте?

2) **Визначте настрої у дітей, яких зображено на малюнку нижче [10].**

2 Назви імена дітей, яким радісно, і імена тих, кому сумно.

Галя Петрик Ліза Денис Дмитро Ілля

3 Тарас закінчив грати, і йому радісно. Чому? Софійка закінчила гру, і їй сумно. Чому?

Обговорення. За якими ознаками ви визначаєте настрої?

Чому буває радісно, а буває сумно?

Який настрій у вас зараз? Покажіть на обличчі, а сусід відгадає.

Підніміть «+», хто правильно прочитав емоції друга?

3) **Парна робота. Гра «Дзеркало».**

Що робить дзеркало? Повторює ваші рухи. Поверніться один до одного. Нехай один в парі буде дзеркалом, він копіюватиме міміку, тобто вираз обличчя при певному настрої. Потім поміняйтеся ролями.

Який настрій вам сподобалося зображувати найбільше? (Веселий. Усмішку.) Чому?

II. Узагальнення.

1) Кероване читання . Стратегія «Передбачення за назвою тексту».

Текст, який ми зараз прочитаємо, так і називається – «Усмішка».

Як ви думаєте, про що він? Хто міг усміхатися?

Зараз перевіримо ваші припущення.

Але перед тим, як читати, я відкрию невеличкий секрет: дітей звати на букву «У».

Які імена на «У» ви знаєте? (Улас, Устим, Уляна, Устина)

2) Стратегія «Передбачення за частиною тексту».

Читаємо початок.

Був сонячний день. Уля гуляла у дворі. Вона побачила Устима. Він був засмучений.

Бесіда за прочитаним.

- Яка була погода?
- Хто гуляв у дворі?
- Кого побачила Уля?
- Який був Устим?
- Що означає «засмучений?»

На ваше думку, чому був засмучений Устим? (Передбачення).

Дочитуємо частину поданого тексту.

Уля підійшла до нього та усміхнулася.

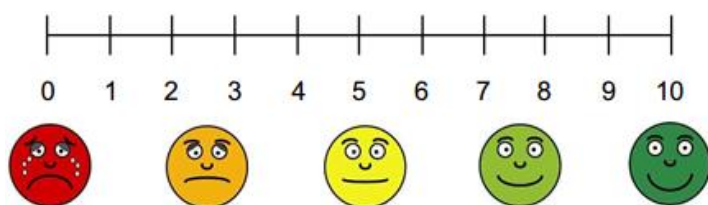
- **Давай грати разом.**
- Чи завершене оповідання?
- Подумайте і скажіть, що відповів хлопчик? Що буде далі?
- Що означає «підтримка друга?»
- Чим підтримала Уля Устима?
- Так чому ж така назва?

3) Технологія «Шкала настрою».

а) Подивіться на зображені смайлики. Якій частині тексту відповідає кожен з них.

б) Розгляньте малюнки у підручнику. Шкала показує настрої дітей. Оцініть по шкалі різні ситуації. Зробіть висновок.

в) У кожного з вас є стікери з смайликами. На шкалі (поганий – хороший настрої) на дошці розташуйте свої наліпки.

Послухаємо ваші думки. Зробіть висновок.

III. Рефлексія.

Дерево рішень «Квітка настрою»

- Через що засмучуються люди?

- Як покращити комусь настрій?

Давайте запишемо ваші поради на кольорових пелюстках чарівної квітки настрою!

Поради вчителю щодо проведення уроку з використанням методик розвитку критичного мислення:

- Дібрати текст, який би відповідав віковим особливостям дітей.
- Забезпечити наявність матеріалу в кожного учня.
- З урахуванням типу тексту підібрати відповідні методики.
- Продумати форми роботи на уроці.
- Підготувати можливі варіанти відповідей та питань не буквального характеру.
- Володіти психологічними прийомами, які забезпечували б на уроці атмосферу співпраці і взаємоповаги.
- Не нав'язувати учням своєї думки, вчити відстоювати власну позицію, прислуховуватися до думки інших.
- Вчити співвідносити ситуації з тексту з життєвими ситуаціями.

Інтегрований урок з використанням стратегій критичного мислення «Різноманітність природи»

Мета: розвивати допитливість, критичне мислення, вміння розкривати взаємозв'язки між об'єктами природи, вчити виділяти їх характерні особливості, удосконалювати навички вдумливого, усвідомленого читання, вміння встановлювати послідовність подій у тексті, класифікувати, порівнювати предмети, знаходити істотні ознаки та робити висновки, виховувати любов до природи та дбайливе ставлення до усіх її складових.

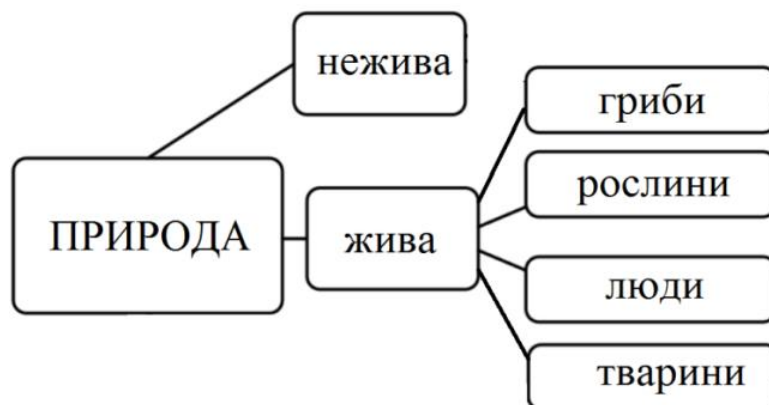
Хід уроку

I. Актуалізація опорних знань (Виклик)

Діти, чи хочете ви більше дізнатися про природу? А що ви вже знаєте? Пригадайте.

Давайте ваші знання записувати у вигляді деревоподібної діаграми. Якщо у вас будуть виникати сумніви щодо якоїсь інформації, напроти неї будемо ставити знак питання – «?». Домовились?

Стратегія «Мозкова атака»

Тепер, діти, ви з легкістю можете відповісти, яких об'єктів не вистачає на малюнку [10].

Чим відрізняються гриби з першого ряду від грибів другого ряду? Які ще їстівні гриби ви знаєте? А які отруйні?

Проблемне питання:

Чи потрібні у лісі мухомори?

Стратегія «Т - схема»

Учні займають позицію «так» чи «ні».

Обговорення протилежних думок.

А чи хочете дізнатись відповідь, прочитавши оповідання про мухомор?

II. Узагальнення

Стратегія «Читання з зупинками»

У лісі ріс мухомор. Бігла мураха, шукала поживу. А тут мухомор! Залізла мураха на мухомор. Гарно видно навколо. Бачить — недалеко грушка впала з дерева. Мураха побігла грушку шукати.

- Як допоміг мухомор мурасі?

Читаємо текст далі.

Летіла муха. Мухомор побачила. Сіла, відпочила та полетіла далі.

- Як гриб виручив муху?

Продовжуємо читати.

Біжить ховрах. Хворий. Живіт болить. Аж тут — мухомор. Ховрах відгриз трохи гриба. Наче легше стало.

- Чи був корисний мухомор ховраху?

- Так чи потрібні у лісі мухомори?

Встановлення послідовності подій за малюнками.

Розгляньте малюнки. Встановіть послідовності подій за ними.

Підтвердіть свою думку реченнями з тексту.

Повернемося до деревоподібної діаграми.

Про які об'єкти природи ще йшлося у тексті? Давайте внесемо до діаграми тварин.

Понятійна таблиця нам допоможе в цьому.

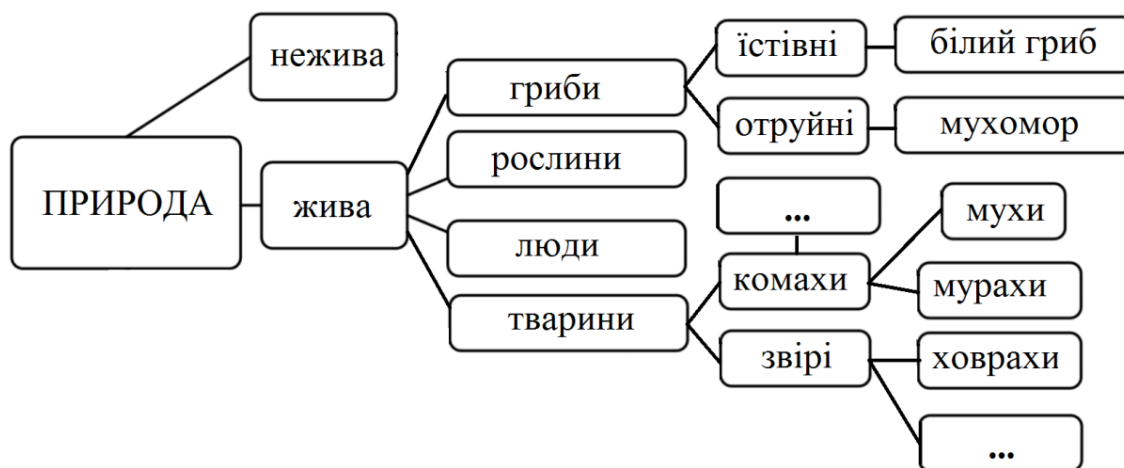
Отримайте таблицю на парту. Попрацюйте в парі. Послідовно заносьте «+» чи «-» до кожного рядка.

Понятійна таблиця

Об'єкт	Комаха	Звір	Повзає	Літає
1. Мураха	+	-	+	-
2. Муха	+	-	+	+
3. Ховрах	-	+	+	-

(Занесення результатів у таблицю на дошці. Обговорення необхідної інформації. Внесення необхідних правок.)

Давайте порівняємо усі об'єкти таблиці. Зробимо висновок. Занесемо дані до **деревоподібної діаграми**. (Діти можуть запропонувати поширити діаграму іншими об'єктами природи, тому таблиця містить три крапки (...)).

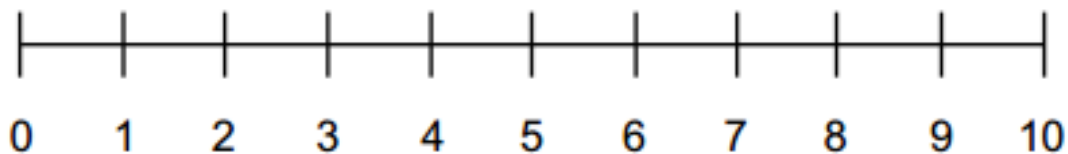

III. Рефлексія

«Шкала думок»

Чи усі об'єкти таблиці потрібні і корисні в природі?
Прикріпіть свій стікер на «Шкалі думок».

Об'єкти природи

непотрібні

потрібні

Дивимось на ваш вибір. Аргументуйте своє рішення.

Урок читання з елементами філософії для дітей 2 клас

Урок – роздум

Тема. Чия мама найкраща?

Матеріал до уроку. В. Сухомлинський «Найласкавіші руки».

Мета. Ознайомити дітей із твором В. Сухомлинського «Найласкавіші руки». Вчити давати характеристику дійовим особам, аналізувати та оцінювати їх поведінку і вчинки, робити висновки щодо прочитаного. Розвивати виразність читання, зв'язне мовлення, вміння ставити питання, висловити свою думку, цінувати думки товаришів. Виховувати найкращі почуття до найдорожчої людини – рідної матері.

Хід уроку

I. Організація класу

До усіх вітаємось.

Друзям усміхаємось.

Працювать стараємось!

Читаємо гарно.

Мислимо вправно.

Філософію вивчаємо.

Мудрими зростаємо.

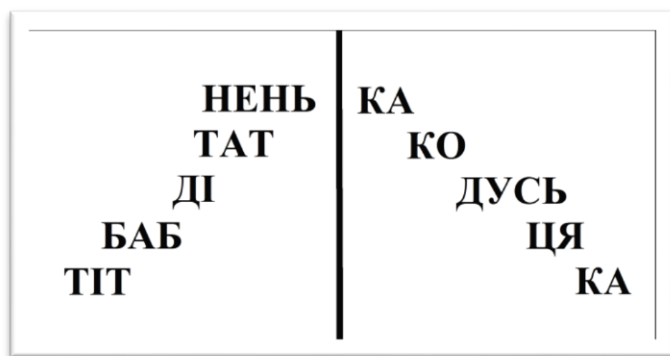
II. Мовна розминка. Розчитування

1. Вправа на розширення кута зору

Подивіться в таблицю. Зосередьте свій погляд на лінії. Намагайтеся побачити склади, які записані ліворуч і праворуч. Прочитаймо їх зверху вниз і навпаки.

2. Вправа на передбачення

Відновіть слова, вставивши пропущені букви.

- Що спільного у цих словах? Кого вони можуть характеризувати?
- Для чого матусі бути вимогливою?

III. Ситуація успіху

Перевірка домашнього завдання

- Який віршик вчили на сьогодні? («Змалювати маму» Миколи Сулими.)
- Цей вірш логічно ділиться на дві частини. Тому я запрошую двох учнів для декламування.
- А що ви приготували для мами? (Намалювали квіти і написали компліменти, склали віршики.)

IV. Мотивація навчальної діяльності

- Ой, скільки ж компліментів матусям ми щойно почули!
- Так чия ж мама найкраща? Може Оліна мама з оповідання В.Сухомлинського «Найласкавіші руки»?

V. Опрацювання оповідання

1. Вправа «Мікрофон». Біографія В. Сухомлинського

- Перед тим, як знайомитися з твором, скажіть, що вам відомо про автора В.Сухомлинського?
- З якими творами ви знайомі? («Сива волосинка», «Розділена радість», «Добре слово», « Найгарніша мама», «Як Сергійко навчився жаліти», «Бо я – людина», «Бабусин борщ», «Іменинний обід», «Навіщо кажуть «Спасибі», «Через потік», «Красиві слова і красиве діло», «Скажи людині: «Доброго дня!», «Горбатенька дівчинка»...).
- Чого нас вчать історії цього письменника і педагога? (Бути добрими, чуйними, працьовитими, щоб любили батьків, свою Батьківщину).

2. Робота з текстом. Читання ланцюжком

- Тож давайте познайомимося з твором В.Сухомлинського «Найласкавіші руки». За правилами читання з філософії, ми читаємо ланцюжком, по одному реченню.

- Подумайте, хто головний герой оповідання?(Читання оповідання)
- Так хто головний герой оповідання? (Оля)
- Про кого твір? (Про маму)

3. Словникова робота

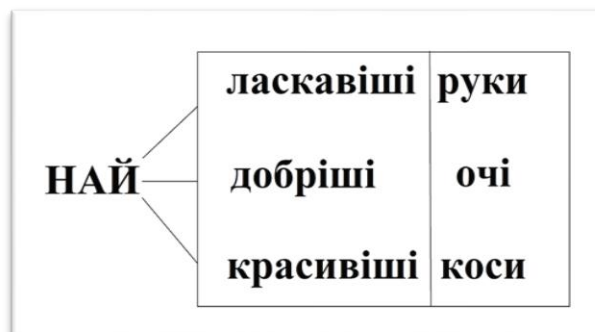
– Так у кого ж найласкавіші руки?

– А які ж у мами руки? А коси?

Оточили дівчинку – обступили.

Юрба – натовп, гурт людей.

Карі очі, руді коси. У кого у нас у класі такі очі, коси?

4. Читання по ролях

– Пригадайте правила виразного читання по ролях.

– Зараз ми будемо читати по ролях. Які дійові особи нам потрібні? (Дівчинка, люди, автор.)

– Ваше завдання подумати, які розумні філософські питання ви б поставили?

(Читання по ролях. Обговорення виразності при читанні.)

5. Постановка «сильних» питань

- Чи любить дівчинка маму?
- Чому Оля не називала конкретних зовнішніх ознак?
- Чому за такими ознаками мама знайшлася?
- Чи найкраща Оліна мама?
- Чому оповідання має таку назву?

6. Фізкультхвилинка

Тихенько підведіться.

Закрийте очі. Уявіть перед собою свою любу матусю.

Посміхніться їй.

А тепер обніміть свою матусю!

Встаньте навшпиньки і поцілуйте маму.

Молодці! Ви всі дуже любите своїх мам!

Пісня: «Мама і я» (танцювальні рухи).

7. Голосування за «найсильніше» питання

Кожен має голосувати один раз; можна голосувати за своє питання.

8. Дискусія учнів по даному питанню

9. Висновок

Мати маму – це велике щастя.

Кожен обожає свою маму за її ласкавий погляд, її мудре і лагідне слово, її ніжні і м'які руки.

VI. Робота над прислів'ями (метод передбачення)

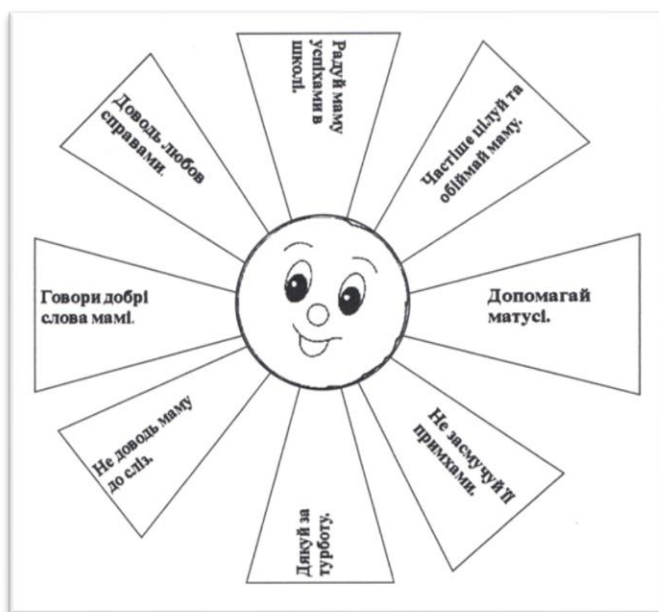
У дитини болять пальчик, а в матері — ... (серце).

- А чому саме серце болять у мами?
- А чи траплялося, що через вас у мами боліло серце?
- Що треба робити, щоб мамі не було боляче?
- На сонці тепло, а коло матері ... (добре).

Щоб коло матусі було завжди добре, вона була щасливою і усміхненою, дамо один одному поради. Розмістимо їх на промінчиках сонечка, хай усім діткам нагадують про любов до матусі.

VII. Створення «Порад Сонечка». Групова робота

Кожна група на отриманих смужках-промінчиках пише поради дитині від Сонечка.

VIII. Підсумок уроку

- Кому б з друзів подякували за роботу?
 - Чим цінний наш урок?
 - Чия ж мама найкраща?
- Для кожної дитини рідненька матуся найкраща.

Є немало мам на світі
Мами добрі, мами світлі.
Та одна є наймиліша
Та, яка нам ... (найрідніша)!

Інтегрований урок: «Літературне читання», «Філософія для дітей», «Логіка»

Тема: «Кольори і звуки осені»

Мета уроку: удосконалювати навички правильного і виразного читання, формувати вміння аналізувати віршовані твори, передавати під час читання настрій твору і почуття мовця, вчити мислити критично і креативно. Розвивати зв'язне мовлення, образну уяву, спостережливість. Виховувати піклувальне мислення, естетичні почуття, любов до рідної природи.

Хід уроку:

I. Організаційний момент

Створення позитивного емоційного настрою

Діти, розпочинаючи урок, ми пам'ятаємо про що?

Вчимося мислити критично,

креативно і логічно.

Думку інших поважаєм,

в спілкуванні ми зростаєм.

II. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми та мети уроку

У кожного з вас є своя улюблена пора року. Хто любить літо? А хто зиму? Весну? Осінь? Я раніше любила літо. Але воно таке спекотне і виснажливе, що зараз для мене втіхою і насолодою є золота осінь. Прохолодні, свіжі духмяні ранки. Мені здається, що осінь пахне хризантемами, грибами, яблуками. А ще осінь – це шурхіт опалого листя й журавлина мелодія. А осінь у лісі...

Самі на себе дивляться ліси,

розгублені од власної краси.

Немов пройшов незримий Левітан —

то там торкнув їх пензликом, то там.

Осінній вітер одгуляв, затих.

Стоїть берізонька — як в іскрах золотих.

Це Ліна Костенко описала красу своїм поетичним словом.

Хто ж розфарбував осінні ліси? (Левітан).

Чому Левітан незримий?

Давайте разом з художником прогуляємося і ми осінніми стежинами...

Презентація «Осінні пейзажі Левітана».

Прекрасна, дивовижна золота осінь. Скількох поетів надихала вона, скільки художників писали її портрет, скільки музик сумувало за нею!

- Діти, якими треба бути, щоб побачити усю красу осінньої природи? (Спостережливими). Які органи чуттів нам допоможуть бути такими?
- Пригадайте моделі з уроків «Філософії для дітей» (очі, вуха).
- То яка ж тема нашого уроку? («Кольори і звуки осені»).

III. Складання інтелектуальної карти

Краса осені... Як можна виразити красу природи?

Філософствування на цю тему нам допоможе скласти інтелектуальну карту «Краса природи».

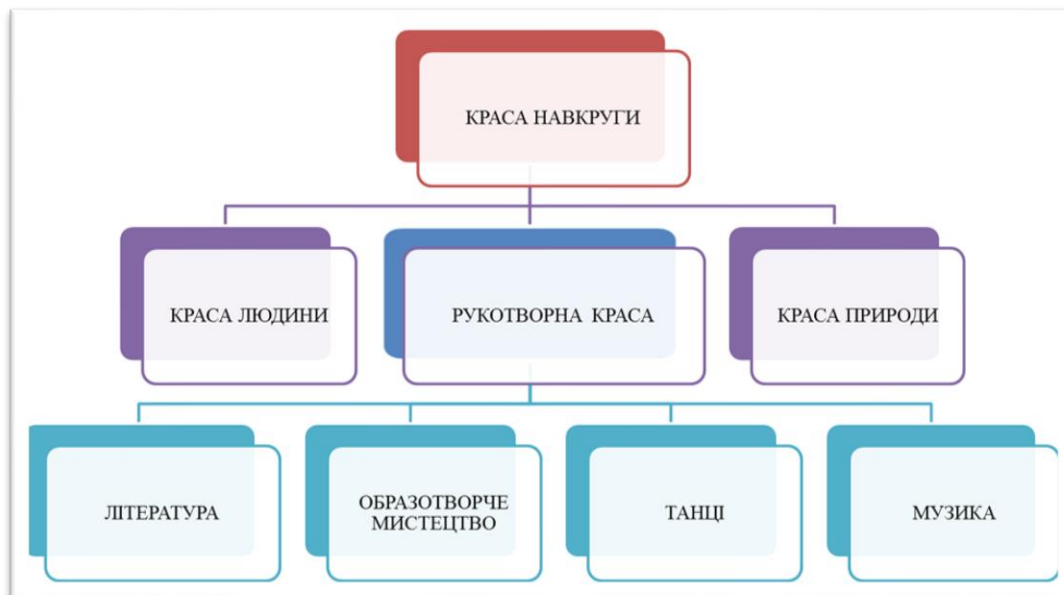
– Пригадайте, на якому занятті ми ще з вами аналізували поняття «краса»?

(«Філософія для дітей» – тема «Світ навколо тебе», «Логіка» – тема «Абстрактні поняття»).

– Якими засобами може передавати людина красу природи в мистецтві? Через який вид мистецтва передала цю красу Ліна Костенко, Ісаак Левітан?

А «Осіння сюїта» композитора Поля Моріне?

VI. Ситуація успіху

... Буває, часом сліпну від краси. Пригадай те звідки ці рядочки? (Л. Костенко «Усе моє, все зветься Україна»)

Хто хоче прочитати напам'ять цей вірш?

... Буває, часом сліпну від краси.

Спинюсь, не тямлю, що воно за диво,

оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо,
усе як є – дорога, явори,
усе моє, все зветься Україна.

І золота осінь у нашому краю, це теж Україна!

Отже, ви помітили, яка всеосяжність та сила поетичного слова!

Я хочу познайомити вас із дитячою збіркою віршиків Ліни Костенко.
«Бузиновий цар» (Демонстрація).

– Які ще твори поетеси ви читали?

(«Мурашки думають про зиму», «Бабуся-Ягуся», «Вже брами літа
замикає осінь», «Здивовані квіти . Сю ніч зорі чомусь колючі»).

Що вам відомо про творчість цієї поетеси? (Біографічна довідка).

III. Мовленнєва розминка

1. Вправа на постановку дихання:

– Уявіть, що сьогодні Осінь – іменинниця. Допоможемо їй загасити
свічки на торті. Зробіть глибокий вдих, затримайте дихання. Плавно
видихаючи, погасіть всі свічки відразу. А тепер погасіть кожну свічку,
перериваючи дихання.

2. Вправи на інтонування:

Читай весело, сумно, тихо, питальною інтонацією, здивовано.

Осінь, ось вона, осінь.

Осінь, ось вона, ось.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Опрацювання вірша «Ті журавлі, і їх прощальні сурми...»

– Давайте ж пройдемося осінніми стежками із новими поезіями Ліни
Костенко.

1) Виразне читання вірша вчителем.

– Заплющить очі і послухайте.

Які кольори і звуки вас будуть оточувати, розповісте.

* * *

Ті журавлі, і їх прощальні сурми...

Тих відлітань сюїта голуба...

Натягне дощ свої осінні струни,

торкне ті струни пальчиком верба.

Сумна арфістко – рученьки вербові! –

по самі плечі вкутана в туман.

Зіграй мені мелодію любові,

ту, без котрої холодно словам.

Зіграй мені осінній плач калини.

Зіграй усе, що я тебе прошу.

Я не скрипковий ключ, а журавлиний
тобі над полем в небі напишу.

2) Перевірка первинного сприймання.

– Які звуки почули? Кольори побачили?

– А чи насправді ви чули якісь звуки, бачили кольори? А що вам допомогло створити ці образи? (Творча уява).

– З яким настроєм треба читати цей вірш?

3) Словникова робота:

– Які слова були незрозумілими?

Сюїта – музичний або танцювальний твір, який складається з кількох різних частин, об'єднаних однією темою.

Сурма – старовинний український дерев'яний духовий музичний інструмент.

Арфа – щипковий струнний музичний інструмент з вертикально натягнутими струнами на дерев'яній рамі, зазвичай трикутної форми.

Ключ скрипковий, журавлиний – омоніми, звучать і пишуться однаково, а значення різне.

Без котрої – без якої (мелодію, без якої)

4) Мовчазне читання.

– Діти, ваше завдання подумати, з якою інтонацією будете читати рядочки цього вірша, допоможуть вам у цьому розділові знаки.

5) Читання із зупинками. (Відстеження залежності інтонації від змісту.)

4 рядки – опис осінньої природи, розповідна інтонація.

2 рядки – захоплення образом (порівняння), здивування.

4 рядки – прохання зіграти.

2 рядки – розповідь із запереченням.

6) Виразне читання вірша дітьми.

– Діти, давайте прочитаємо вірш так, щоб передати усі почуття і настрої, що він викликає.

Фізкультхвилинка з логічним навантаженням:

Викласти з букв, що наклеєні на осінніх листочках, назви осінніх місяців.

Танцювальні рухи з листочками під музику.

Доповнення інтелектуальної карти – «танці».

Обговорення моделі з боку логіки:

Які на карті бачите поняття, назвіть їх.
Абстрактне - краса;
Загальні: література, образотворче мистецтво, музика, танці.
Конкретні: поезія, сюїта, живопис;
Одиничні: Ліна Костенко, Ісаак Левітан, Поль Моріне.
Обсяг якого поняття найбільший, найменший?
Доведіть методом «Прес».

2. Опрацювання вірша «Красива осінь вишиває клени»

1) Читання вірша вчителем.
Подумайте, які кольори й звуки осені у цьому вірші?

Красива осінь вишиває клени

Красива осінь вишиває клени
Червоним, жовтим, срібним, золотим.
А листя просить: – Виший нас зеленим!
Ми ще побудем, ще не облетим.
А листя просить: – Дай нам тої втіхи!
Сади прекрасні, роси – як вино.
Ворони п'ють надкльовані горіхи.
А що їм, чорним? Чорним все одно.

2) Перевірка первинного сприймання.

– Чи сподобався вам вірш? Які кольори й звуки осені? Який настрій викликає вірш?

3) Словникова робота

Втіха - забава, задоволення, насолода.

Все одно – все рівно, байдуже.

4) Читання в парах.

– Подумайте, що Ліна Костенко зображує, як живих істот?(Осінь, листочки.)

5) Аналіз змісту вірша з елементами вибіркового читання:

– У які кольори осінь пофарбувала клени?

– Що просили листочки у осені?

– Кому байдуже якими стануть дерева?

– Якщо байдужість – чорне почуття, то в який колір ви розфарбували любов з вірша «Ті журавлі...»?

б) Виразне читання вірша дітьми.

V. Домашнє завдання

Яке б домашнє завдання ви б хотіли виконати після нашого уроку?

Вдома вправлятися у виразному читанні віршів і спробувати передати красу природи, її кольори і звуки роботою одного з видів мистецтва (вірш, малюнок, мелодія, танець...)

VI. Творча робота

Метод «Незакінчене речення».

Закінчити речення: Осінь – це ...

Спробувати висловитись через звуки або кольори у віршах Ліни Костенко чи свою власну уяву. (Речення записуємо на кленових паперових листочках. Складаємо осінній букет у корзинку.)

VII. Рефлексія

Мені сподобалося...

Мене вразило...

Я відчу(-в/-ла)...

За роботу на уроці я хочу подякувати...

2.4. Виховні години з використанням Р4С

На думку М. Ліпмана метою освіти повинно стати «виробництво» розумних, розсудливих громадян. Адже людина може багато знати, але при цьому не бути розсудливою, розумною, творчою. Така людина може мати в своєму арсеналі багато інформації, але погано мислити. Постає необхідність виховання і культивування осмисленого способу життя молоді, через любов до мудрості, діалог зі світом, людини з людиною як розумною, творчою і моральною істотою.

Виховна година на тему: «Закони дружби»

Мета: формувати в учнів уявлення про людські чесноти, зміст понять «друг», «дружба», «товариш»; поглибити і розширити поняття про дружбу, показати необхідність дружити, навчити дітей правильно вибирати друзів, спілкуватися і товаришувати, створити «Закони дружби»; розвивати вміння осмислювати моральні цінності, самосвідомість; виховувати у дітей дружелюбне ставлення один до одного, бажання бути другом.

Хід виховної години:

1. Організаційний момент

Римівка – віршик, що промовляється разом:

Помирились сонце з хмарою,

І тепер танцюють парою.

Ллється дощ, і сонце світить,

Усміхаються їм діти.

Райдуга місток зробила —

Сонце з Хмарою здружила.

Хай з них приклад беруть діти.

Треба дітям всім дружити.

(Олена Гапонюк)

2. Основна частина

«Асоціативний куш» Що означає «дружба»? (На промінцях записуються відповіді дітей: вірність, повага, щирість, подільчивість, поступливість, взаєморозуміння, відвертість...)

Обговорення кожної якості.

Опрацювання оповідання за методикою Метью Ліпмана (філософування за текстом).

1) Читання оповідання В. Сухомлинського «Наш тато видужав».

У синьоокої Катрусі сьогодні велика радість.

Більше року хворів її тато. В лікарні лежав, три операції переніс. Мама й Катруся усе горювали. Не раз, бувало, Катруся вночі прокинеться й чує: мама тихо плаче.

А сьогодні татко вже на роботі. Здоровий і бадьорий.

Радісно сяють Катрусині очі.

Як прийшла вона до школи, зустріла на подвір'ї двох своїх однокласників-першокласників – Петька і Гриця. Зустріла й поділилася радістю:

– Наш тато одужав.

Петько і Гриць подивились на Катрусю, знизали плечима й, нічого не сказавши, побігли ганяти м'яча. Катруся підійшла до дівчаток.

– Наш тато одужав, – сказала вона й засяяла на radoшax.

Одна із них, Ніна, здивовано спитала:

– Ну то й що?

Катруся відчула, як до горла підкотилася грудка, і їй стало важко дихати. Вона відійшла до садинокої тополи на краю шкільного подвір'я й заплакала.

– Чого ти, Катрусю, плачеш? – почула вона тихий ласкавий голос. Підводить голову – Костик, мовчазний хлопчик, що сидить за останньою партою.

– Наш тато одужав, – каже, схлипуючи, Катруся.

– Ой, як здорово! – зрадів Костик. – Біля нашого дому в бору вже зацвіли проліски. Зайдемо після уроків до нас, нарвемо і понесемо вашому татові.

Якби хто знав, як було радісно на душі в Катрусі.

2) Постановка «розумних» питань (які мають аргументацію).

- Чи може слово образити?

- Чому люди бувають байдужими?

- Чому радість засяяла в очах Катрусі?

- Чи можна Костю назвати справжнім другом?

3) Вибір сильного питання голосуванням.

4) Обговорення. Філософування по питанню.

Вправа «Пошук істини»

Вибір друга – дуже важлива справа. Ми зараз з вами з'ясуємо яким має бути справжній друг.(Дитина зачитує риси характеру, а учні класу сигналізують знаками «так» чи «ні».)

Справжній друг: Зрозуміє тебе. Зрадіє твоїм успіхам. Пускає плітки. Допоможе у біді. Дасть добру пораду. Говорить неправду. Ображає товариша. Вітає з днем народження. Нікого не ображає. З ним завжди весело. Хитрує. Захищає слабших.

Ми з'ясували, яким має бути справжній друг.

Дидактична гра в групах

Зберіть прислів'я з частин, поясніть, як розумієте.
Дружба та братство – дорожче багатства.
Дружний табун і вовків не боїться.
При горі та в лиху годину пізнаєш вірну людину.
Не той друг, хто лащить, а той, що печалиться.
Людина без друзів, що дерево без коріння.

Технологія «Незакінчене речення»

Продовжіть речення:
Друг це та людина, яка...
З другом я завжди...
Без друзів...
З другом можна...
Я дружу з... , тому що...

Групова робота

Написання законів дружби в групах. Обговорення. Створення спільного плакату: «Закони дружби».

- Поважати тих, з ким дружиш.
- Довіряти другу.
- Поступатися.
- Бути щирим, відвертим.
- Не видавати секретів інших.
- Ділитися з друзями.
- Не ображати друзів.
- Не боятися попросити пробачення.
- Подумай про друга, а потім про себе.
- Друг уміє прощати.
- Друзі допомагають у біді.
- Радіти разом з другом за його успіхи.

– Які з цих законів ви вже виконуєте, а яких треба навчитися дотримуватися?

Творча робота: «Букет дружби»

Обговорити в групі й записати на квітці спільну думку «Дружба – це...». У підсумку на зелених листочках пишемо людські якості, що зміцнюють дружбу.

3.Рефлексія.

Який закон дружби для кожного з вас найважливіший?(Обговорення: метод «Прес»).

Вмійте дружити. Вам допоможуть складені закони дружби. Справжній друг – подарунок долі та найбільша удача в житті. Нестримний сміх, захоплюючі історії, сокровенні таємниці й лише вам зрозумілі словечка – з другом завжди є про що поговорити, кого згадати і чим розважитись. Щирий друг – то найцінніший скарб!

Якщо оповідання В. Сухомлинського «Наш тато видужав» ми опрацюємо у 1-2 класах, то повертаючись до теми «Дружба» в 3-4 класах доцільно узяти для розмірковування наступну притчу про дружбу.

Притча «Пісок і камінь»

Двоє друзів мандрували пустелею. Утомлені тривалою подорожжю, вони посперечалися. У гніві один ударив другого.

Той відчув біль, але нічого не сказав. Він вивів на піску: «Сьогодні мій найкращий друг ударив мене».

Мандрівники продовжували йти і натрапили на оазис. Вони вирішили скупатись у водоймі.

Той, кого вдарили, ледь не потонував, але друг урятував його. Коли отямився, він вирізьбив на камені: «Сьогодні мій найкращий друг урятував мені життя».

Той, хто вдарив свого друга, а потім урятував йому життя, здивувався:

- Коли я тебе образив, ти написав на піску, а тепер пишеш на камені.

Чому?

Друг відповів:

- Коли хтось нас ображає, ми повинні написати це на піску, щоб вітри могли стерти. Але коли хтось робить нам добре, ми повинні викарбувати це на камені, щоб жоден вітер не зміг стерти з нашої пам'яті.

Навчимося писати образи на піску і викарбувати вдячність на камені.

Діти висунули такі питання для обговорення:

- Чому друг не вибачається одразу? (4)
- Чому другий не дав здачі? (1)
- Для чого пишуть образи на піску? (2)
- Чому друзі посперечалися? (3)
- Чому друг вдарив, а потім врятував? (9)
- Чому така назва притчі? (1)

Голосування за найсильніше питання виявилось таким, що ми обговорювали вчинки героїв (Чому друг вдарив, а потім врятував? – 9 голосів), міркували над тим, чи можна вважати першого мандрівника справжнім другом?

Виховна година на тему: «Гідні бути українцями»

Мета: Формувати розуміння сутності моральних істин. Розширити та поглибити поняття про гідність, повагу, честь, свободу особистості. Виробити принципи гідної людини, побудувати «Сходинки Гідності». Розвивати критичне мислення, вміння давати оцінку різним діям, вчинкам, робити висновки, встановлювати зв'язки між вчинками людей і ставленням до них. Учити усвідомлювати власну цінність, займати активну життєву позицію. Виховувати людяність, патріотизм, почуття самоповаги й толерантності.

I. Організаційний момент. Вправа: «Привітання»

Вчитель: Добрі люди, зустрічаючись, вітаються:

- Добрий день! – Мовим за звичаєм,
- Доброго дня всім зичимо.
- Бо ж недаремно мовить істина стара: Людина починається з добра!

Гра «Що в тобі хорошого?»

(Чим я зігриваю людей)

Ім'я – по першій букві риса характеру (Настя - ніжна)

Дорогі діти! Я прошу Вас хвилиночку постояти. Першими сядуть уважність і чуйність, другими – сердечність і щирість, а згодом – доброта і милосердя.

Ви завагалися? Чому? Тому що ваші серця переповнені і одним, і другим, і третім.

Я не випадково зупинила Вас. Ви на хвилинку замислилися над чистими джерелами своєї душі.

Поверніть, будь ласка, руки долоньями один до одного. Ви відчуваєте тепло, яке посилає вам ваш товариш? Це тепло його серця, його душі. Тож нехай так багатство ваших душ зігриває ближнього.

Першими сідають дівчатка, вони ніжність краса, а краса врятує світ. За ними хлопчики – це сила і мужність.

II. Мотивація діяльності

Сьогодні ми зібралися у дружньому колі напередодні Дня Гідності і Свободи.

Поміркуємо над темою: «Гідні бути українцями».

Ознайомимося з варіантами можливих розв'язань різних життєвих ситуацій, обговоримо поняття «людяність», «співчуття», «милосердя», «повага», «совість», «честь», «свобода», «патріотизм», «гідність». Будемо вчитися давати оцінку різним діям, вчинкам, їх наслідкам, робити висновки, встановлювати зв'язки між вчинками людей і ставленням до них.

Подивіться на назву: «Гідні бути українцями».

- Діти, чи означає гідний вчинок – людський вчинок?
- Який це - гідний вчинок?
- Чи не здається вам, що гідний вчинок – це той що погоджений з совістю, з мораллю?

Гідність в людині зростає поступово, і це залежить від її вчинків.

Ми побудуємо «Сходинок Гідності». Обговоримо риси людей, які допомагають їм бути гідними, людськими.

Не одне покоління замислювалося над питанням «Хто така людина, для чого вона живе на Землі?», «Що значить бути справжньою людиною?»

Мати вигляд людини неважко, а от бути людиною дуже складно.

Чи знаєте ви, що значить бути Людиною?

III. Обговорення понять

1. Робота над оповіданням В.Сухомлинського «Бо я людина»

Я пропоную прочитати ланцюжком по одному реченню оповідання із книги В.Сухомлинського «Чиста криниця».

Вечоріло. Дорогою йшли два подорожні: батько й малий син. Посеред дороги лежав камінь. Батько не помітив його, спотикнувся і забив ногу. Йому заболіло. Крекчучи, він обійшов камінь і, взявши хлопчика за руку пішов далі.

Другого дня батько з сином: ішли тою самою дорогою назад. Батько знов не помітив каменя. знов спотикнувся і забив ногу.

Третього дня батько й син ішли тою самою дорогою. До каменя ще було далеко, Батько сказав синові: – Дивись уважно, сину. Треба обминути камінь. Ось і те місце, де батько двічі спотикнувся й забив ногу. Вони зменшили ходу, але каменя, вже не було. На обочині дороги сидів старий дід.

Дідуся, – питає хлопчик, – ви не бачили каменя?

– Я прибрав його з дороги.

- Ви теж спотикнулися й забили ногу?
 - Ні, я не спіткнувся й не забив ногу.
 - Чого ж ви прибрави камінь?
 - Бо я людина.
- Хлопчик став та й думає.
- Тату, – питає він, – а хіба ви не людина?

Постановка «сильних» питань

Сформулюйте запитання, яке починалось би зі слів: «чому», «чи» «якби».

- Чому дідусь прибрав камінь?
- Чи стало батьку соромно?
- Чи пожалкував батько, що не прибрав камінь?
- Що відповів батько сину?
- Яким виросте хлопчик?
- Якби батько зразу прийняв камінь, чи отримав би такий урок хлопчик?

Голосування за найсильніше питання, розмірковування

Обговорення прислів'я:

Посієш звичку – пожнеш характер.

Якою повинна бути справжня людина? Небайдужою, милосердною, безкорисливою, чуйною, уважною (вписуємо у «Сходинок Гідності»).

Після обговорення на сходинках з'являються слова: совість, людяність, милосердя, добродушність, небайдужість.

2. Сприймання та аналіз байки Євгена Гребінки «Лебедь і гуси»

Послухайте ще один літературний твір, який допоможе нам доповнити «Сходинок Гідності». Написав байку один з гідних українців Євген Гребінка.

Він хотів життя України змінити на краще. Він у творах звеличував чесність, працьовитість, цілеспрямованість.

Лебедь і гуси

На ставі пишно Лебедь плив,
 Гуси сірії край його поринали.
 «Хіба оцей біляк вас з глузду звів? —
 Один Гусак загомонів,-
 Чого ви, братця, так баньки повитріщали?
 Ми попеласті всі, а він один між нас
 Своє пиндючить пір'я білеї
 Коли б ви тільки захотіли,
 Щоб разом, стало бить, вся бесіда взялась,
 Ми б панича сього якраз перемастили».
 І завелась на ставі геркотня,
 Гусине діло закипіло:
 Таскають грязь і глей зо дна
 Да мажуть Лебеда, щоб пір'я посіріло.
 Обмазали кругом - і трохи галас стих;

А Лебедь плись на дно – і випурнув, як сніг.
(Євген Гребінка)

Запитання:

Як ви думаєте, чому Гуси почали обмазувати Лебеда? (Він відрізняється від інших. На фоні сірих Гусей його білизна викликає заздрість, ось вони і вирішили зробити його таким, як всі вони).

Чи покоровся Лебідь чужій волі? (Ні. Він залишився білим, тобто самим собою, яким народився на світ).

Вправа «Надрване серце»

1. Підкресліть події, від яких лебедю було неприємно, боляче.

2. Я читаю байку, а ви, де потрібно, розриваєте паперове серце.

3. Аналіз виконання вправи.

Вправа «Займи позицію»

Чию б життєву позицію ви б зайняли лебеда чи гусей?

Що потрібно знати про себе, щоб не втратити гідність? (Хто ми є. Якого роду, який народ).

І якщо ми українці, то керуємося основним Законом – Конституцією України, де є такі статті: (зачитування статей 21, 28).

Після обговорення на сходинах з'являються слова: повага, честь, свобода, сила духу, нескореність.

Ви, діти, у своїх білих вишиванках, нагадуєте мені лебедят. На ваших крилах майбутнє України.

Давайте проведемо руханку з синьо-жовтими цеглинками.

Руханка «Перлина - Україна»

На екрані заставка з прапором, гербом, українцями.

Що означає підняти прапор? Сповістити про перемогу, важливу державну подію, урочисті заходи, змагання.

День Прапора (засн. 23 серпня 2004 року) – важливе державне свято. А для України прапор сьогодні – особлива святиня. Бо триває війна... І наші воїни синьо-жовтим стягом на фронті знаменують великі та маленькі перемоги. Ми гідно відстоюємо звання Незалежної України, скільки років? (30р.)

І я точно знаю, що в наших класних ролинах є гідні українці й патріоти, що боронили й боронять нашу землю на Сході. Давайте стоячі поаплодуємо їм.

На екрані надпис «Гідні бути українцями» та відповідне зображення.

Я прошу послухати вірш (читає учень), і назвати почуття, які викликали у вас ці рядки.

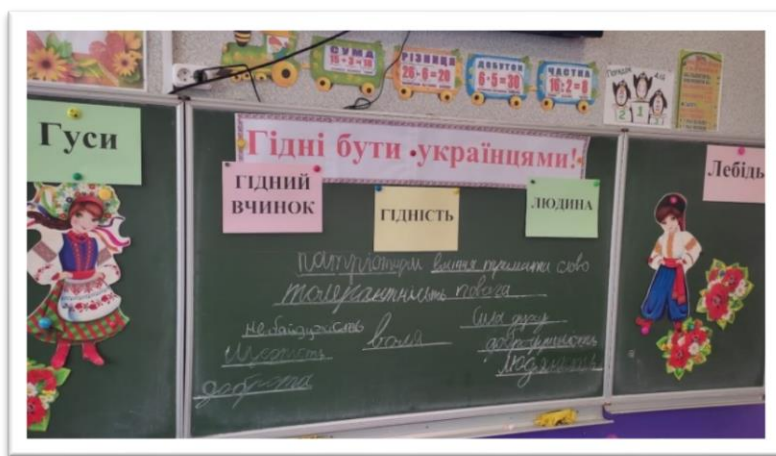
Ми – українці, ми – нащадки
Славетних гетьманів і вільних козаків!
Бороли й боремо ворожії нападки,
Та знищити ніхто нас не зумів!

Що це за риса людини, яка має любов до своєї Батьківщини, почуття відданості своєму народові, готовність для них на жертви й подвиги?

Любі учні, ви ще діти, але ви усі – громадяни однієї прекрасної країни – України! Доля нашої держави була різною: були неймовірні злети слави та могутності, були часи смутку і сліз... Часи були різні. Але було дещо в нашій історії незмінним. Споконвіку наші пращури понад усе цінували такі людські чесноти, як гідність і честь. А ще не уявляли свого життя без свободи.

Ви вже знаєте, що слово «козак» означає – «вільна людина», а наш Державний Герб України містить в собі зашифроване послання до усіх нащадків – слово «воля».

Дописуємо
сходінки словами:
патріотизм, честь, воля.

IV. Підсумок. Завдання в групах. Підберіть зображення вчинків людей до надписів – моральних якостей. Створіть свій колаж.

V. Рефлексія.

1. Презентація від груп. Гідність – це володіння людиною такими якостями...

Людина ці якості підтверджує своїми вчинками.

2. Слухання й аналіз притчі.

Притча «Все в твоїх руках»

Колись давно, в одному місті, жив мудрець. Слава про його мудрість рознеслась далеко навколо його рідного міста, люди здалеку приходили до нього за порадою.

Але був у місті чоловік, який заздрив його славі. Прийшов він якось на луг, спіймав метелика, посадив його між зімкнутих долонь і подумав:

– Піду я до мудреця і спитаю у нього: скажи, о наймудріший, який метелик у мене в руках: живий або мертвий? Якщо він скаже «мертвий», я відкрию долоні, метелик полетить. Та, якщо він скаже «живий» – я зімкну долоні, і метелик помре. От тоді всі й зрозуміють, хто з нас розумніший.

Так все і сталось. Заздрісник прийшов у місто і спитав у мудреця:

– Скажи, о наймудріший, який метелик у мене в руках: живий чи мертвий?
Пильно дивлячись в очі, мудрець сказав:
– Все в твоїх руках! [21].

Не забувай ні на хвилину
Свого призначення, Людино!
Бо якщо станеш забувати,
То будеш ти нічим ставати!

Завжди залишайтеся людьми, будьте гідними українцями!

Гідні люди ніколи не дозволять принижувати та ображати себе, вони завжди з повагою ставляться до свободи особистості інших. Гідні вчинки мають бути в щоденних справах. Найголовніше своєчасно допомогти тим, хто цього потребує, допомогти безкорисливо.

ВИСНОВКИ

Методика «Філософія для дітей» є для мене відправною точкою для розкриття можливостей кожної дитини. Підтримуючи і розвиваючи природну допитливість, бажання пізнавати цей світ в синкретичній єдності, вчитель закладає міцний фундамент розвитку компетентностей учня НУШ, формує наскрізні навички та вміння для успішної соціалізації, розкриття задатків і нарощування потенціалу своїх можливостей для реалізації себе як успішної особистості. Я вважаю, що вчитель досягнув своєї професійної мети, коли у випускника початкової школи сформовані вміння висловлювати власну думку, критично і системно мислити, логічно обґрунтовувати свою позицію, ініціативність, творчість, вміння оцінювати ризики, приймати правильні рішення, здатність конструктивно співпрацювати з іншими. Досягнення вчителя – це вміння організувати навчально-виховний процес так, щоб розвивати в кожній дитині три види мислення одночасно, а саме: критичне, креативне, піклувальне.

Реалізація зазначених цілей буде ефективною за умов використання засобів Міжнародної освітньої програми «Філософія для дітей» як рефлексивної методики навчання, що має проблемний підхід. В центрі якої є розуміння як спосіб освоєння світу, що веде до самоусвідомлення, осмисленого проживання свого буття, життєтворчості, особистісного зростання, набуття внутрішньої свободи.

Курс «Філософія для дітей» на сьогодні має міжнародне визнання і вже понад сорок років упроваджується у різних країнах світу. Основний шлях упровадження методики – «сократівський діалог», де усі учасники є рівноправними партнерами. Дана методика формує в учнів навички самостійного мислення, вміння цілісного осягнення проблеми, здатність активації різних інтелектуальних засобів при вирішенні поставленого завдання, віру в свої інтелектуальні можливості, вправність у вираженні власної думки та аргументації.

Використання програми буде дієвим, коли в основі уроку підтримуватиметься дитяча ініціатива, пошукова активність учнів, спрямована на знаходження нових відповідей, способів пізнання. Задача творчого вчителя – «виростити» пошукову активність, придати їй рефлексивну форму, розкрити особисті можливості дитини та способи їх розширення. Спробуйте втілити у свою педагогічну діяльність програму «Філософія для дітей», і ви відчуєте свою професійну значимість і віддачу у дитячих серцях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Бондар Т.О.* Розвиток критичного й креативного мислення дітей у школі : збірник матеріалів спеціальної дослідницької групи «Філософія у школі». Полтава : ПОППО. 2016. 167 с.
2. *Гавриш Н.В., Лінник О.О.* Філософія для дітей. Цікаві уроки для молодших школярів: методичний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 232 с.
3. *Гін А.О.* Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителя. Харків : Вид. група «Основа», 2015. 112 с.
4. *Гін А.О.* Конструктор уроку. Відкритий урок. 2002. № 5-6. С. 11-19.
5. *Дичківська І. М.* Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ. 2004. 352 с.
6. *Сухомлинський В.О.* Проблеми виховання всебічно розвиненої людини/Вибр. Тв.: т.5. 89 с.
7. *Шелствова Л., Чиренко Н.* Класному керівнику: творчі прийоми у виховній роботі. Київ : Шк. світ. 2010. 128 с.
8. *Адаменко Н.* Світові практики методики викладання філософії: історія та сучасний стан. Вісник Інституту розвитку дитини. 2013. №28. С. 5-11.
9. *Адаменко Н.* «Спільнота дослідників» М. Ліпмана: Філософські запитування, обговорення, аргументації та контраргументації вустами дітей. Філософія освіти 1-2(10). 2011.
10. *Большакова І.О., Наріжний Ю.О.* «Я досліджую світ» Чи будуть діти в Україні навчатись філософії в школі? Постметодика. – 2013. №6 (115). С. 9-14.
11. *Горбачук-Наровецька О.* Філософія для дітей: південнокорейський досвід. Філософія освіти 1-2(10). 2011.
12. *Кравченко Ю.М.* Інтерв'ю Юлії Кравченко з професором філософії Національного університету Гьонсан (Корея) Джин Ван Парком. Філософія освіти. 2011. № 1-2. С. 292-296.
13. *Кравченко Ю.М.* Які компетенції, вміння та навички формує методика «Філософія у дітей»? Постметодика. 2013. №6 (115).
14. *Наріжний Ю.О.* Чи будуть діти в Україні навчатись філософії в школі? / Ю.О. Наріжний. Постметодика. 2013. №6 (115). 9-14 с.
15. *Пікуль Л.В.* «Уроки мислення» В. Сухомлинського і «Філософія для дітей» Метью Ліпмана. Постметодика. 2013. №6 (115). 22-24 с.
16. *Ганаба С. О.* «Навчати мисленню»: епістемологічний проект Метью Ліпмана. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe (дата звернення 17.11.2021).
17. Ігри та вправи для тренінгів на розвиток креативності та творчих здібностей. URL: <https://jak.koshachek.com/articles/igri-ta-vpravi-dlja-treningiv-na-rozvitok.html> (дата звернення 25.11.2021).

18. Методика Р4С: як упроводити. URL: <http://www.pedrada.com.ua/article/2776-uprovadjumo-metodiku-r4s-filosofya-dlya-dtey> (дата звернення 11.11.2021).

19. Міжнародний семінар за програмою «Філософія для дітей» для освітян Полтавщини (21-23 жовтня 2014 р.) URL: <https://goo.su/b37b> (дата звернення 25.11.2021).

20. *Орест Лесюк* «Філософія для дітей» - нове слово у розвитку демократії Gazeta. URL: http://gazeta.ua/articles/life/_filosofiya-dlya-ditej-nove-slovo-u-rozvitku-demokratiyi/ (дата звернення 08.11.2021).

21. Притчі українською мовою. Все в твоїх руках. URL: <https://pritcha.com.ua/vse-v-tvoix-ruках/> (дата звернення 17.11.2021).

22. Як вчителю додати до своїх уроків «Філософію для дітей» URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-vchytelyu-dodaty-do-svoyih-urokiv-filosofiyu-dlya-ditej/> (дата звернення 08.11.2021).